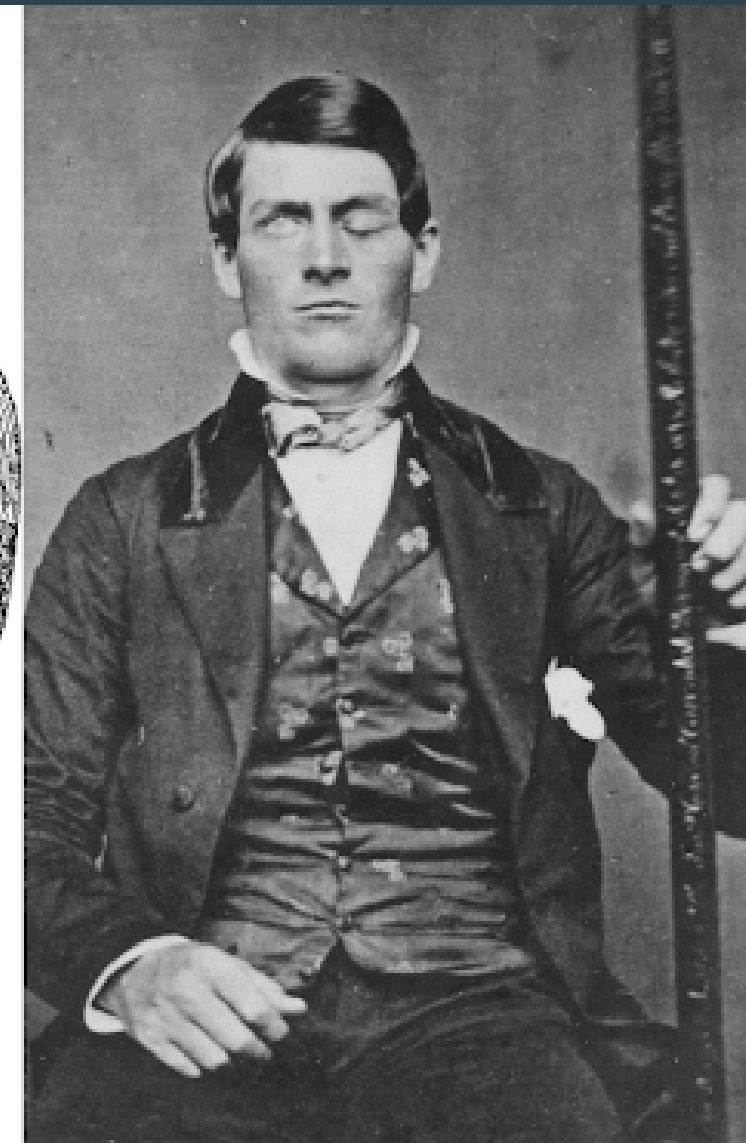
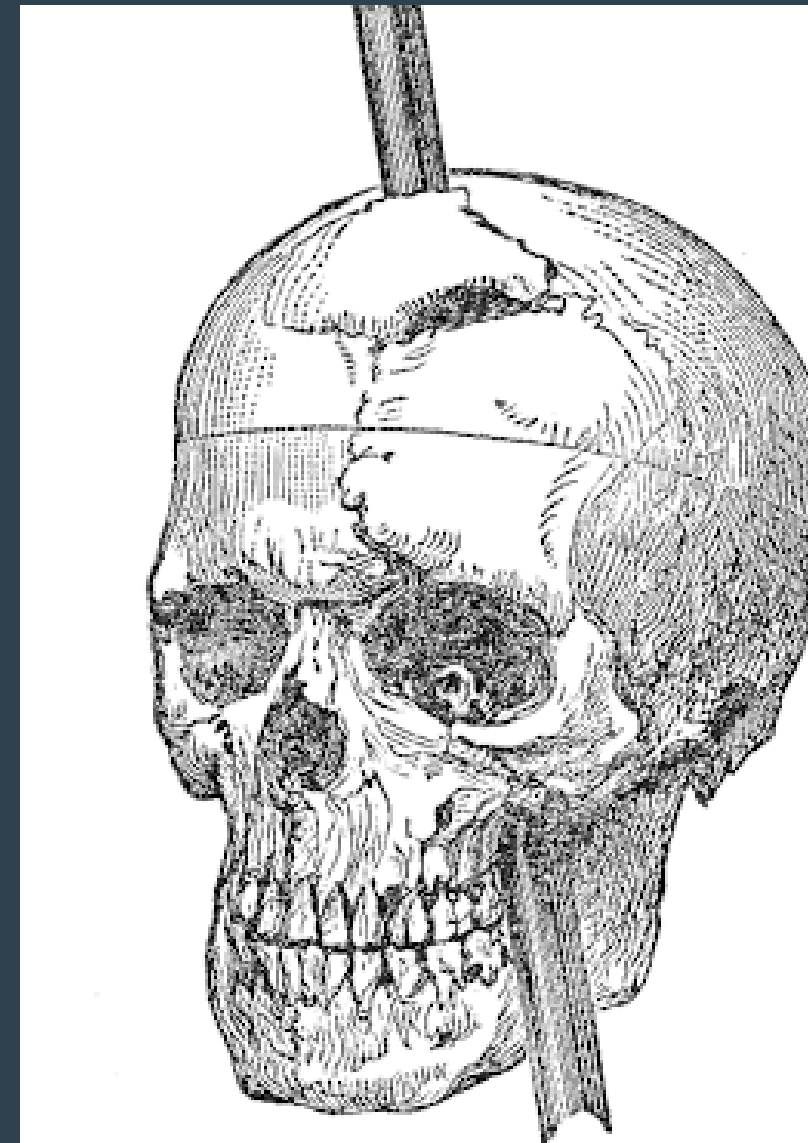

KLINIKAI SZAKPSZICHOLOGUS KÉPZÉS

A tudat és gondolkodás zavarai

Farkas Kinga, 2022.09.23.

Tudat

DEFINÍCIÓ

"A tudat a központi idegrendszernek az a legmagasabb rendű szintetikus funkciója, melynek révén a lelki és testi történéseinket, a külvilág behatásait és történéseit adekvát módon ismerjük fel." (Nyírő Gyula, 1971)

Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

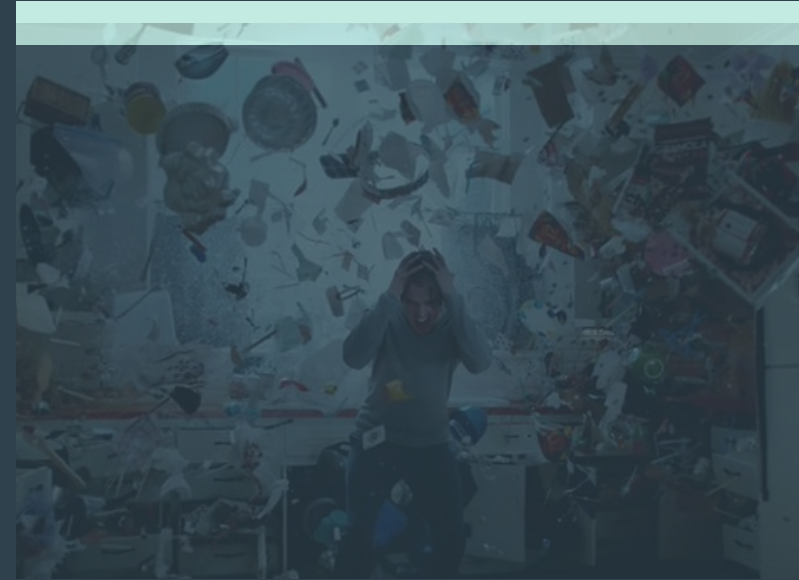

Tudat világossága

Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

Tudat világossága

Tudatzavarok

Tudati éberség (vigilitás)

- A tudat energetikai komponense
- Mély alvás <---> nagyfokú izgatottság
- Fiziológias variációk:
 - (-) Fáradtság, monoton környezet, nyugtatók, sok alkohol
 - (+) Izgalom, koffein, stimulánsok, kevés alkohol, szerelem

Tudati éberség (vigilitás) zavarai

- Hypnoid tudatzavarok - Hypovigil állapotok (organikus, drog)
 - Kábultság (Benommenheit)
 - Somnolentia: aluszékonyság
 - Sopor: fájdalomingerrel ébreszthető
 - Coma
- Hypervigil állapotok (mánia, sch., drog)
 - Extatikus állapot
 - Exaltáció
- Nem-hypnoid tudatzavarok
 - Permanens vegetatív állapot
 - Akinetikus mutizmus
 - Locked-in szindróma

Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

Tudat világossága

Tudati integritás

A tudati folyamatok összerendezettsége

- Normál variánsok:
 - (-) Szórakozottság, meditációs gyakorlatok (ellazulás)
 - (+) Fokozott figyelmi koncentráció, autogén tréning, hipnózis, anyai szeretet, szerelem

Tudatzavarok

Tudat integritációjának zavara (ép vigilitás mellett) tenacitás, rögzíthetőség

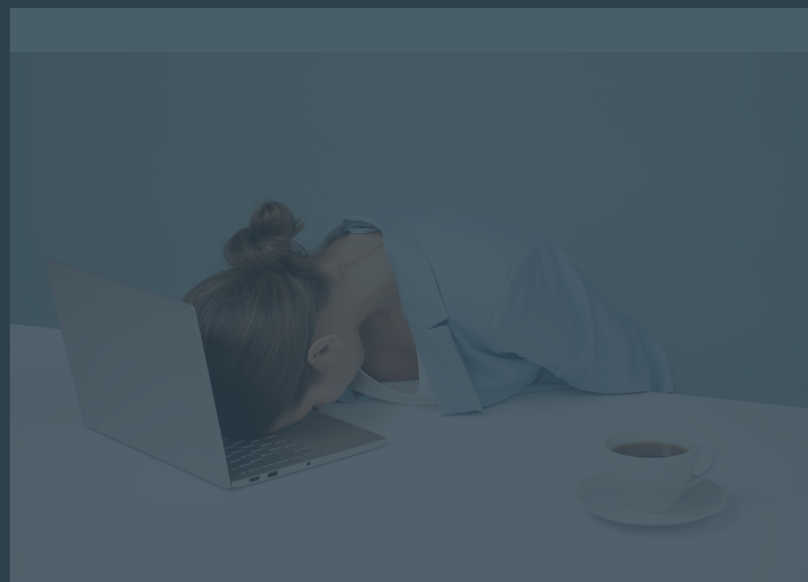
Csökkenő tudati integritás; pszichózisokban

- Kuszaság, konfúzió: szórakozottságtól teljes szétesésig (amentia)
- Wahn (tévely) állapot

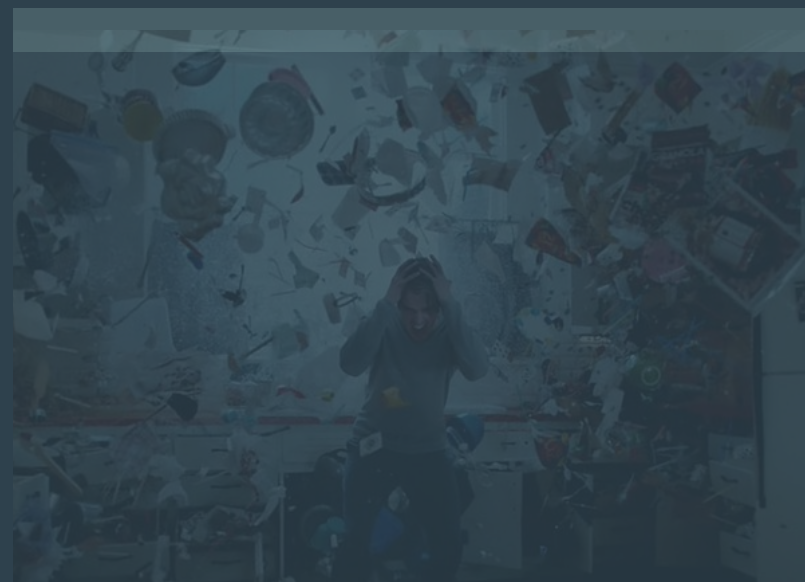
Tudatszűkült állapotok (fokozott integritás)

- Elfogultság
- Preszuicidális szindróma
- Rövidzárlati cselekmény, explozív reakció

Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

Tudat világossága

Tudati világosságának zavarai

(vigilitás és integritás együttes zavara)

- Oneroid (álomszerű) állapot
 - Temporális epilepszia, drog
- Tenebrozítás (homályállapot)
 - Rendezett: látszólag adekvát viselkedés, részben orientált, amnézia: disszociatív fúga
 - Rendezetlen: inadekvát, dezorientált viselkedés: epilepszia, org., drog
- Delírium

Tudati világoosságának zavarai

(vigilitás és integritás együttes zavara)

- **Delírium**

- Tudati vigilitás, integritás súlyos zavara
- Orientáció és figyelem zavara
- Tömeges hallucinációk (vizuális, akusztikus, tapintási)
- Összerendezetlen beszéd és magatartás
- Súlyos organikus betegségek: kiszáradás, láz, keringészavar, encephalopathiák
- Alkoholmegvonás, droghatás

Gondolkodás

DEFINÍCIÓ

"A gondolkodás a speciális feladathelyzet által determinált belső tevékenység, az információfeldolgozás magasabb szintje."

(Németh, 2021)

Megismerés folyamata

- észlelés (percepció)
- felismerés (appercepció)
- képzetek és
- fogalmak kialakulása

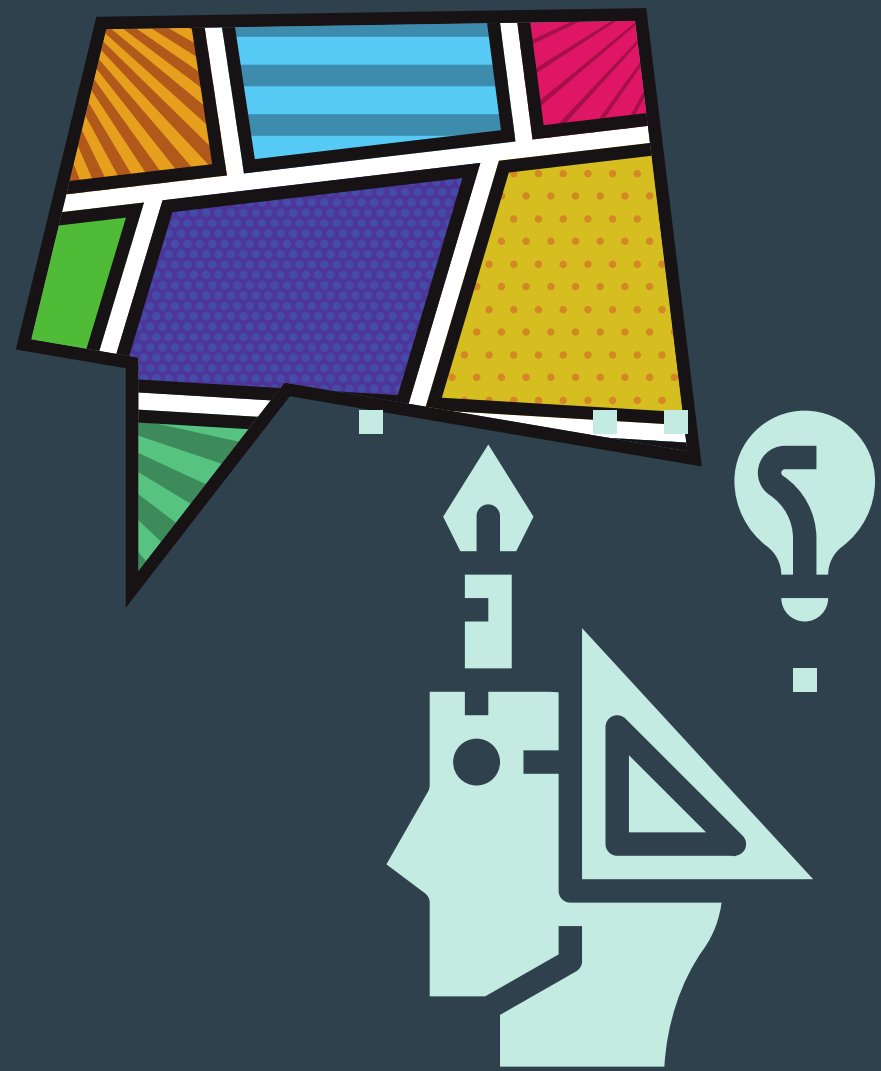
1. Asszociáció - képzetek, fogalmak társítása

2. Célképzet - gondolkodás fogalmakkal, asszociációk mentén)

Fogalomalkotás - Ítéletalkotás - Következtetés

Gondolkodászavarak

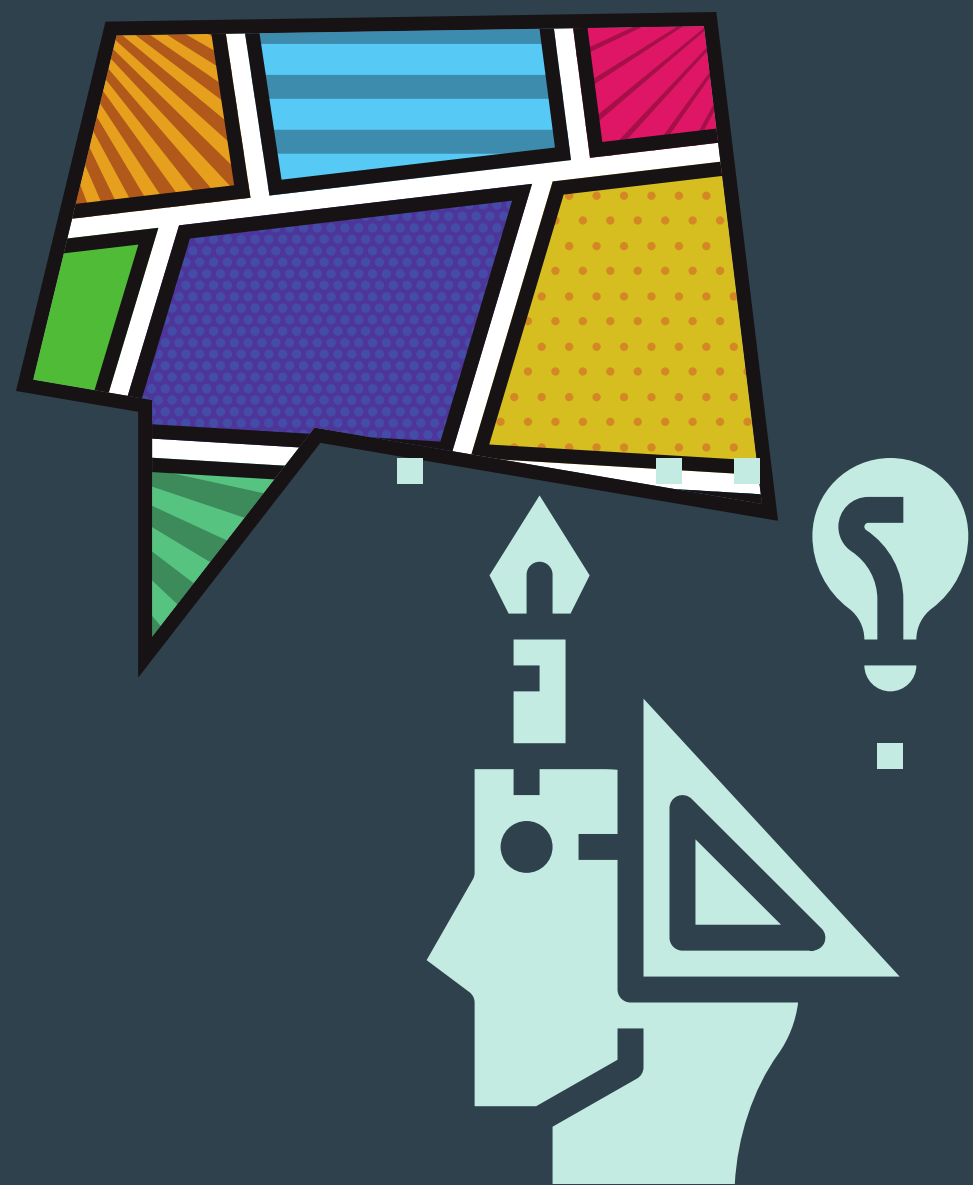

Alaki zavarok

Tartalmi zavarok

Gondolkodászavarak

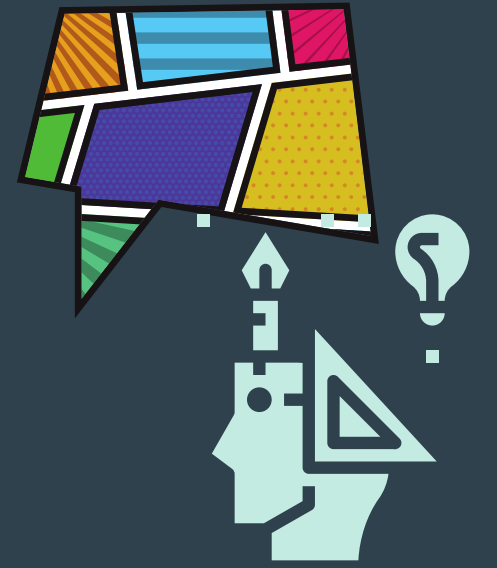

Alaki zavarok

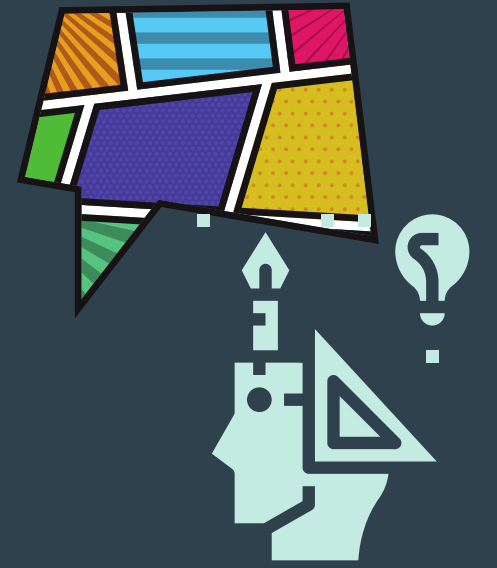
Tartalmi zavarok

Alaki zavarok (1) menyiségi zavarok

- A gondolkodási folyamat lassulása
 - Fáradtság, monotónia, alkohol, szedatívumok
 - Depresszió – monoideizmus
 - Epilepszia – viszkózus gondolkodás
 - Pszichózisok – gondolatelakadás, zárlat
 - Ment. ret., dementia, Parkinson, hypothyreosis
- A gondolkodási folyamat gyorsulása
 - Izgalom, érdeklődés, stimulánsok, kávé, hyperthyreosis
 - Mánia – gondolatrohanás, -szökellés, szekunder inkoherencia

Alaki zavarok (2) minőségi zavarok

- Asszociációk zavarai
 - Szokatlan, bizarr: schizofrénia
 - Hangzási: mánia, ASD
- Verbigeráció, sztereotíp gondolkodás, neologizma: sch., asd
- Oldalláncosság (arborizált gondokodás)
- Primer inkoherencia, schizophasia (szósaláta): szkizofrénia
- Gondolatelvonás, -beültetés, -felhangosodás: szkizofrénia
- Kóros vonatkoztatások, jelentőségadások: paranoid pszichózisok
- Kettős könyvelés
- Projekció

Gondolkodászavarok

Alaki zavarok

Tartalmi zavarok

Gondolkodászavarok

Tartalmi zavarok

Tartós, diszfunkciót okozó tudattartalmak

- Elfogultság – egyoldalú beállítódások, min. diszfunkció
- Túlértékelt eszmék – egyoldalú beállítódás, jelentős diszfunkció (pl. vallási, politikai fanatizmus)
- Fóbiák
- Kényszergondolatok
- Téveseszmék (doxasmák)

Tartalmi zavarok

Fóbiák, kényszergondolatok

- **Fóbiák** - túlzó, irracionális, leküzdhetetlen félelmek, elkerülő viselkedés
 - Agorafóbia (zárt, nyílt, magas, tágas, kicsi, stb.)
 - Szociális fóbia (szerepelni, beszélni, enni, elpirulni...)
 - Specifikus fóbiák: kígyó, pók, tű, vihar, stb.
- **Kényszergondolatok**
irracionális (beteg szerint is),
szorongást keltő gondolati automatizmusok
 - Kényszerasszociációk
 - Kényszerképzetek
 - Kényszeres meggyőződés
 - Kényszeres tépelődés

Obszessziók felosztása tartalom szerint

- agresszív
- kontaminációs
- vallásos/morális
- szexuális
- betegséggel kapcsolatos

Tartalmi zavarok *Téveszmék - doxasmák*

Definíció: Valóságban megalapozatlan, én-re vonatkozó ítéletek, meggyőződések, valódiságukról a beteg meg van győződve

- Előfordulás: Pszichotikus állapotok
 - Szkizofréniák
 - Paranoid pszichózisok
 - Affektív pszichózisok
 - Organikus, drogindukált pszichózisok

Gondolkodászavarok

Tartalmi zavarok *Téveszmék - doxasmák*

- Én-vonatkozás szerint
 - Megalomán = Egodiasztolás
 - Mikromán = Egoszisztolás
- Felépítés logikussága szerint
 - Renszerezett, rendszerezetlen
 - Nem bizarr, bizarr, badar
- Hangulati fekvéssel való kapcsolat szerint
 - Holothym
 - Heterothym
- Kialakulás szerint
 - Primer (kulcsélmény)
 - szekunder (magyarázó)
 - indukált
 - *folie à deux* (shared psychosis)

Tartalmi zavarok *Téveszmék - doxasmák*

Tartalom szerint

- Megalomániás (egodiasztolás) doxasma
 - Genealógiás (származási)
 - Politikai
 - Inventátoros (feltalálási)
 - Erotomán (szerelmi), cohabitációs
 - Religiózus (vallásos)
 - Persecutoros (üldöztetési)
angolszász szakirodalom szerint
- Mikromániás (egoszisztolás) doxasma
 - Persecutoros (üldöztetési) –
magyar szakirodalom szerint
 - Mérgeztetési
 - Querulátoros (perlekedési)
 - Zelotypiás (féltékenységi)
 - Önvádlatos / bűnösségi
 - Meglopatásos / elszegényedési
 - Hipochondriás, nihilisztikus

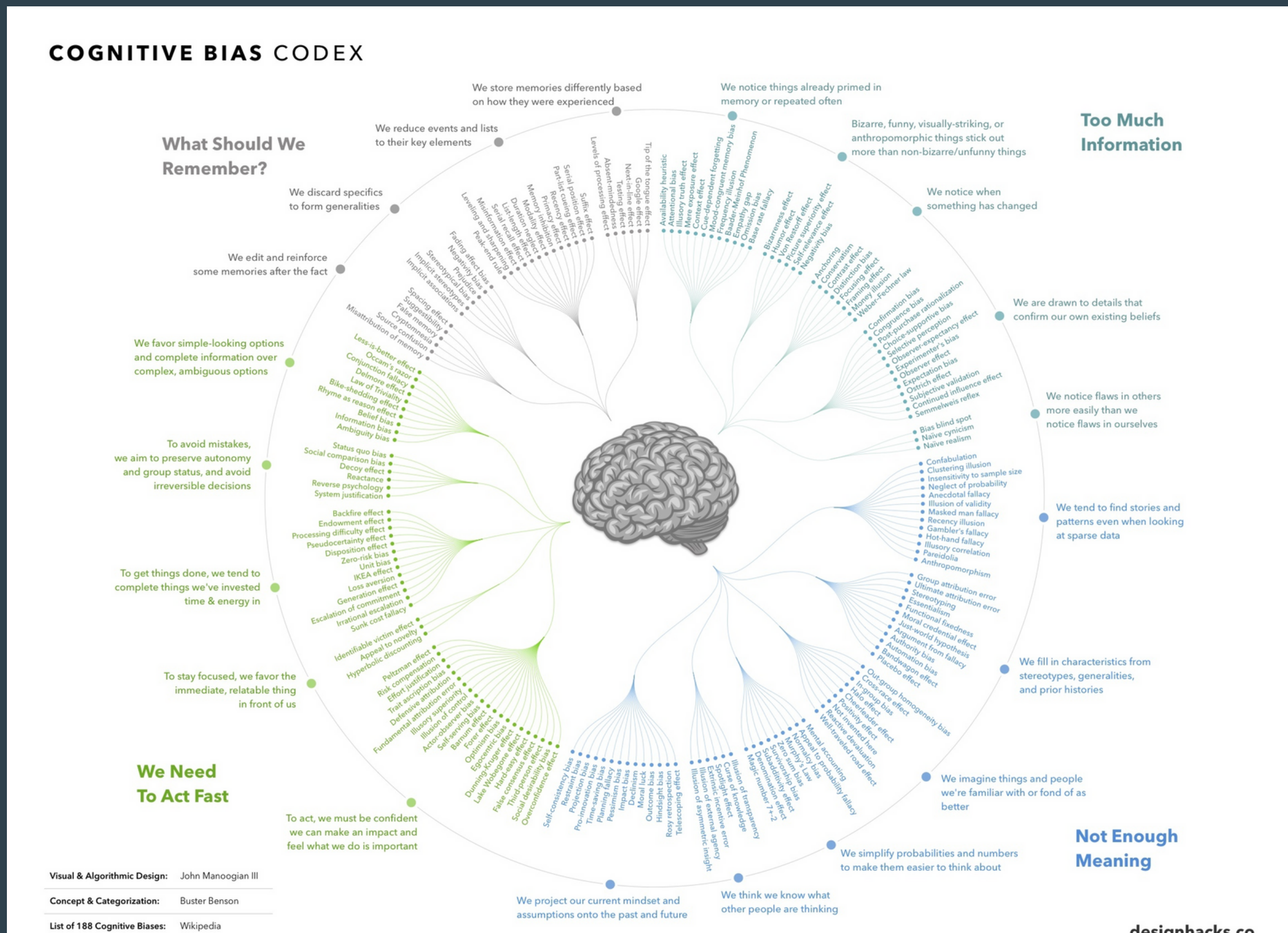
Ismeretfeldolgozás magasabb szintjének zavarai

- Imperativizmus – negativ preferencia – kognitív tetrád (Tringer)
 - én, én és a másik, valóság, jövő
- Elsődleges, másodlagos **diszfunkcionális attitűdök**, logikai hibák, (negativ) automatikus gondolatok
- Önbeteljesítő próféciák (Aronson: centrális motívum):
 - önkép önmaga beteljesítésére törekszik – énvédő kognitív manőverek.
- Adaptív és **vulnerabilis gondolkodás** (egy dimenziós, abszolút, értékelő, szubjektív, globális, homályos, általános stb.)

Gondolkodászavarok

Cognitive Bias Codex

<https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2021/08/all-188-cognitive-biases.html>

KLINIKAI SZAKPSZICHOLOGUS KÉPZÉS

Az érzelmi élet zavarai

Farkas Kinga, 2022.09.23.

Affektivitás (érzelmi élet)

DEFINÍCIÓ

"Az én által szubjektívnek érzett azon megnyilvánulások, amelyekben az egyén viszonyulása tükröződik a külvilág történéseihez és saját belső tevékenységeihez." (Ozsváth, 2011)

- érzelem (emotio)
- hangulat (thymia)
- közérzet (phoria)
- indulat (affektus)

1. szavakkal kifejezhető
2. belsőleg érezhető
3. külsőleg is megfigyelhető

Érzelmek

felismerés, kifejezés, szabályozás

- Alapérzelmek (öröm, harag, szomorúság, félelem, undor, meglepetés)
 - 1. döntési szint: van-e jel?
 - 2. döntési szint: fontos-e?
 - 3. döntési szint: pozitív v. negatív? (appetens vagy averzív - fight or flight - viselkedés)
- Komplex szociális érzelmek (bűntudat, féltékenység, elégedettség...)
- Neurobiológia
 - Limbikus rendszer (hippocampus, amygdala, insula)
 - Prefrontális cortex (ACC, OFC, dPFC)

Érzelmi élet zavarai

Érzelmek

Érzelmi reakció komponensei

- **Szubjektív** komponens – az érzelmi élmény átélésének tudatossá válása;
- **Kognitív** komponens – részben az ingerek jelentőségének értékelése, részben a figyelmi preferenciák módosulása, emlékezeti felidézés és a további döntéshozatal előkészítése;
- **Éberség** (arousal) változása;
- **Vegetatív** változások, amelyek az autonóm idegrendszer és a neurohormonális rendszer által mediáltak;
- **Motoros** komponens – mimika, pantomimika, verbális folyamatok, prozódia;
- **Motivációs** állapot, cselekvéskészség megváltozása.

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok

- Érzelmi reakció intenzitásának zavarai
 - Érzelmi reakció **intenzitásának fokozódása**
 - Kóros **negatív** tónusú állapotok
 - Kóros **pozitív** tónusú állapotok
 - Érzelmi reakció **intenzitásának csökkenése**
- Érzelmi reakciók **minőségi** zavarai
 - Hangulat zavarai
 - Közérzet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi állapot intenzitásának fokozódása* *negatív tónus*

- Szorongás
 - Lefolyás, típusok
 - Szituatív, nem kóros, sőt
 - GAD, fóbiák, pánik, PTSD, OCD
 - Egyéb pszichiátriai betegségek tünete (pl. depressziós epizód, pszichózis)
 - Tünetek
 - Szubjektív
 - Vegetatív
 - Viselkedéses

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok

*Érzelmi állapot intenzitásának fokozódása
negatív tónus*

- Agresszió
 - Fenyegető ingerre adott válasz
 - Szociálisan szabályozott
 - Impulzuskontroll zavarai; Ringel-f. preszuicidális triász; explozív reakció; acting out
 - Pszichózis, mánia, szerhatás, stb.
- Egyéb kóros állapotok
 - Kóros érzelmi igénybevehetőség
 - Affektus-augmentáció

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi állapot intenzitásának fokozódása* *pozitív tónus*

- Fokozott érzelmi reakciók – általában a hangulat emelkedésével együtt
 - Extasis, furor maniacus
 - Mánia
 - Epilepsziás aura, egyes pszichózisok
 - Szerhatás,
 - Organikus eltérések

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi állapot intenzitásának csökkenése*

- Apathia, közöny
 - Autizmus, ment. ret., depresszió, demencia
- Érzelmi elsivárosodás
 - Szkizofrénia negatív tünete
- Érzelmi gátoltság – lethargia, stupor
 - Depressziós kórképek
- Emocionális parkinsonismus
 - Típusos antipszichotikumok
- Alkoholos személyiségváltozás

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi reakciók **minőségi** zavarai*

Szocializáció – személyiség fejlődése – adekvát, kornak megfelelő érzelmi reakciók

- Infantilizmus
- Regresszió, disszociatív zavarok, Ganser-tünetcsoport
 - (beszűkült tudatállapot, desorientatio, disszociatív amnézia)
- Ambivalencia
 - pl. borderline sz. z., pszichózis
- Emocionális inkontinencia
 - Organikus károsodások
- Inadekvát érzelmi reakciók
 - Pl. pszichózisok

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Hangulatzavarok*

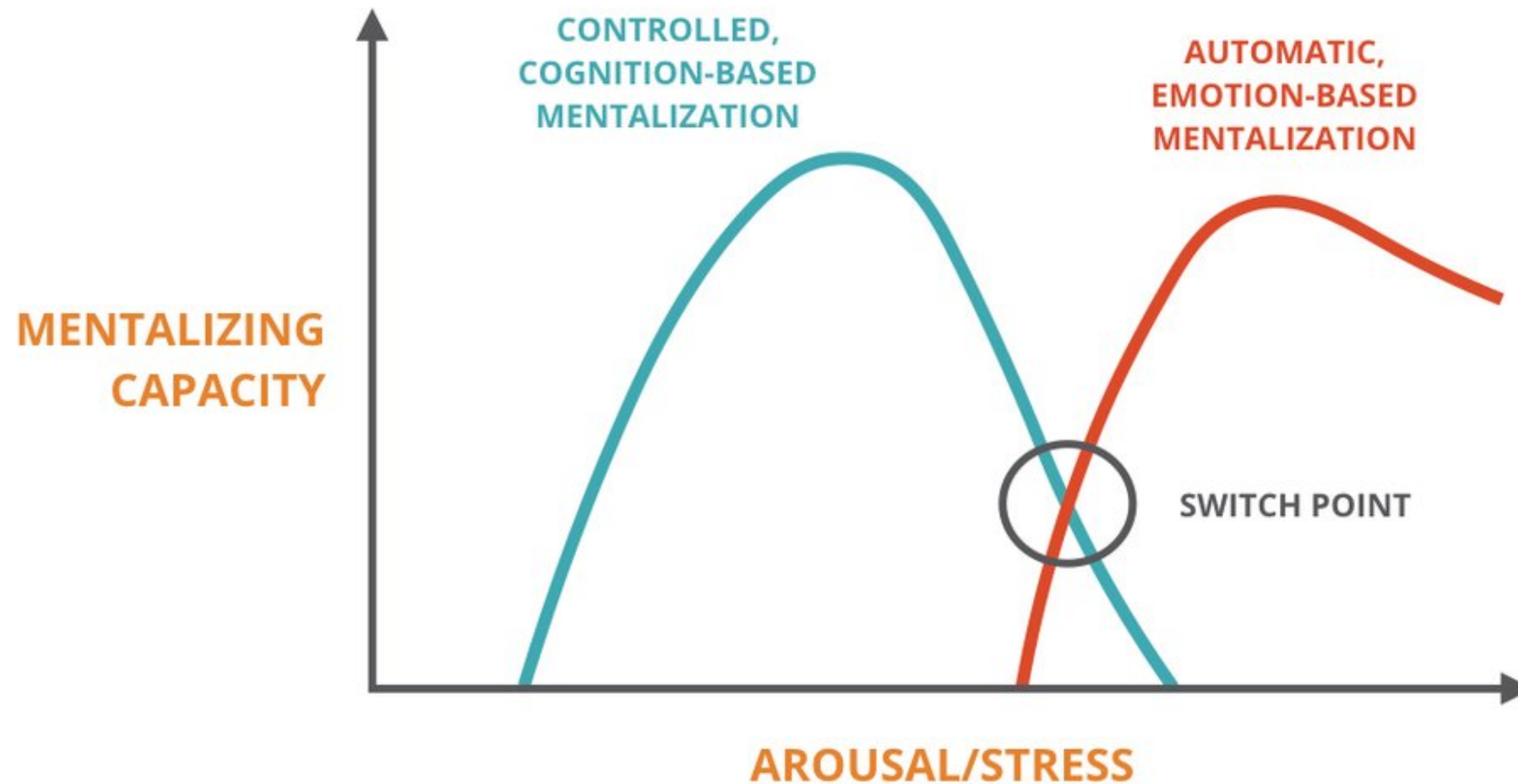
- Dysthymia – Hangulatzavarok, egyéb betegségek
 - (melancholia, stupor)
- Hyperthymia – Mániás epizód
- Parathymia – Pszichózisok

Közérzet zavarai

- Dysphoria
- Euphoira

Mentalization and stress

SUMMARY

Our capacity to mentalize, or to deliberately consider the mental states of ourselves and others, can be disrupted by stress. We continue to mentalize during stressful situations, but we switch from using reason to make these inferences to using systems of emotion. This can have important implications for the accuracy of our mentalization efforts.

Köszönöm a figyelmet

farkas.kinga@semmelweis.hu